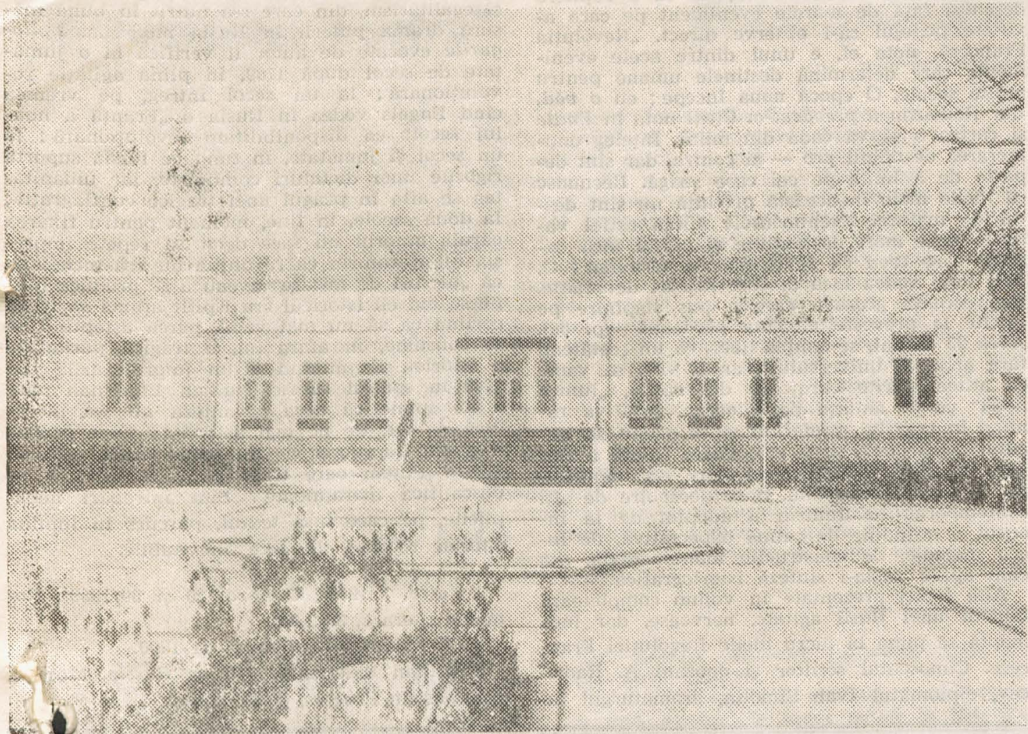

atenueu

Editor: Inspectoratul pentru Cultură al Județului Bacău

Anul 27, Nr. 8 (249), AUGUST 1990

TESCANI — CASA ENESCU

In țara lui George Enescu

Periplul moldav „pe urmele lui George Enescu” prilejuește scriitoarei franceze, Marguerite Vessereau, nu numai evocarea personalității complexe a lui George Enescu ci și aprecieri asupra întregii creații artistice a compozitorului român.

Ea intuiește complexitatea personalității lui Enescu, compozitorul căpătând dimensiunea unui „mare caracter”, sufletul lui fiind alcătuit din tandrețe, sentimentalism, pasiune, devotament, idealuri înalte.

Scriitoarea simte la George Enescu un respect aproape religios pentru muncă, această reprezentând de fapt singura modalitate de descătușare a compozitorului: „o viață tumultuoasă care-l aruncă dintr-o dată de la Saint-François la Epinal, peste treizeci de compoziții printre care trei simfonii orchestrate cu cea mai minunțioasă atenție și o operă de șase sute de pagini saturate de muzică reprezentând peste 10 ani de muncă, compoziții inedite, din toate epocile la care mai lucrează încă, sint dovada seriozității compozitorului.

L-am întrebat pe Enescu dacă acest ritm susținut de lucru nu-i în realitate o corvoadă, obosindu-l.

— Nu! Pentru mine oboseala nu există. Am șters de mult acest cuvânt din vocabularul meu. Poți fi un om mort sau bolnav dar nu obosit. Oboseala inspiră milă și eu aș prefera mai degrabă să mor decât să inspir milă. Napoleon s-a simțit obosit atunci când s-a îndoit de destinul său.

Toți cei pe care i-a masacrat au fost sacrificați chipurile pentru gloria Franței și în acest context el considera măcelul drept un sacrificiu necesar; dar atunci când a confundat gloria Franței cu cea a propriei persoane, el a început prin a se îndoi de destinul său...

— Și totuși de cele mai multe ori s-a dovedit a fi complet lipsit de suflet; conduita lui cu Joséphine a dovedește din plin...

— Joséphine... era o femeie! Felul cum te porți cu ele, nu are întotdeauna importanță (sic!).

— !!! (El privește surprinsă, interlocutorul fiind eu, o femeie...)

— (Enescu, rizind) Ba are, dar dacă nu te prefaci a fi astfel cu ele, atunci femeile, în relațiile cu tine, se vor dovedi lipsite de suflet...

Cțiva ani mai târziu Enescu mi-a adresat o scrisoare în care se dezicea categoric de cele spuse într-o seară de septembrie la Dorohoi, despre Joséphine Bonaparte și despre femei în general.

Scrisoarea era expresia unei neliniști pro-

funde căci „cea” pentru care ridicase vila „Luminiș” la Sinaia, era bolnavă și suferința persoanei iubite era receptată puternic de sufletul atât de sensibil și generos al lui Enescu: „Chez M. H. Cohen 51, Strada Brezoianu

le 6 avril Bucarest

(Paris — 26 Rue de Clichy)

Scumpă Domnișoară,

Am conștiința torturată față de Dumneavoastră.

Ce gândiți de tăcerea mea? Dar vă voi face o confidență pe care n-am făcut-o decât la foarte puțini intimi și pe care vă rog s-o păstrați strict pentru Dvs.: nu eu am fost bolnav ci „cea” pentru care am ridicat „Luminiș” care v-a plăcut atât de mult!

În primele zile ale lunii iulie, am fost chemat printr-o telegramă alarmantă și de atunci lupt împotriva unui rău pe care sper să-l înving... și sint singurul în stare s-o fac!

Din păcate nu pot da detalii mai ample...

Din aceste motive scrisoarea Dvs. pe care ar fi trebuit s-o citesc, a rămas nedescisă, pe biroul meu din strada Clichy. Mă veți scuza, nu-i așa, ținând seama de gravitatea motivelor mele?...

Nu voi veni în primăvara aceasta la Paris, ci mai mult ca sigur în sezonul următor, orice s-ar întâmpla.

Sărmanul „Luminiș” este gol. Ursan a murit. Numai pisica Luminița prosperă. Singura mea consolare este masa de lucru și nu-i oare singura mea rațiune de a exista??

Concertele sint plăcute dar nu le simt lipsa (am dat de altfel câteva aici). Numai îndepărtarea de prietenii mei din Franța mă întristează în afara tristelor preocupări actuale. Asta-i totul.

Cerindu-vă iertare (pentru tăcerea mea) vă rog să primiți, stimată Domnișoară, expresia sentimentelor mele fidele, respectuoase și recunoscătoare.

George Enescu
Butadele lui Enescu erau celebre de aceea mi-am spus că un artist atât de original cum este Enescu, nu ar trebui văzut doar ca o entitate austeră, cea a unui mare artist privit de departe, prin aureola gloriei sale.

Marguerite Vessereau este profund impresionată de profunzimea personalității lui Enescu, personalitate pe care-o simte aproape, sufletul compozitorului român fiind alcătuit din aceleași idealuri ca cel al scriitoarei, din entuziasm, melancolie și forță.

Traducere și adaptare de Nicolae POPA

(Continuare în pag. 13)

Un loc numit Tescani

Nu există vreo lucrare a mea, până mai anii trecuți, care să nu cuprindă măcar câteva măsuri scrise la Tescani. Multe le-am început acolo, multe le-am încheiat în liniștea, în limpezimea văzduhului de acolo...

MIHAIL JORA

Spunem despre un loc că este un personaj, atunci când, în absența lui, memoria noastră îl poate recompuce prompt, cristalizând în jurul unei impresii centrale, dominante. Un loc ales e un loc memorabil. Cum sint Tescanii prin drumul lor cu plopi, de pildă sau prin livada cu meri, sau prin perspectiva satului din vale, cu cimitirul vechi

în dreapta și cu construcția de peste Tazlău a lui G. M. Cantacuzino... Orice ctitorie a prezentului ar trebui gândită și din perspectiva amintirii... Nu mică trebuie să fi fost harisma locului de care vorbim dacă un englez, Alga St. John, venit la conac, la începutul veacului, pentru o scurtă vacanță, n-a mai putut pleca ani în șir și s-a îngropat, până la urmă, în 1919, în pământul din lunca Tazlăului, cerindu-și acolo azilul etern... Și apoi, la Tescani a ascultat și a făcut muzică Enescu, au aterizat aventuroso avioanele precare ale lui Bizu Cantacuzino și s-au consumat multe alte episoade pitorești și durabile ale istoriei românești.

ANDREI PLEȘU

GEORGE ENESCU și YEHUDI MENUHIN (1931)

Din sumar :

Articole de istorie literară semnate de Nicolae MANOLESCU și Al. PIRU * „Meditații” de Al. ZUB * Un dialog cu pr. prof. Constantin GALERIU * Poezii de Ioan DRĂGĂNOIU și C. D. ZELETIN * Cătălin TURLIUC despre „Avaturile marxismului” * Cronici literare de Emil NICOLAE și Vlad SORIANU * Sport * Proză de Petre ANGHEL : „Moartea domnului Roșca” * Literatură universală

Ilustrația acestui număr : IMAGINI DE LA TESCANI

Ce s-a întâmplat cu moștenirea Brâncuși? *

Spre dezlegarea tainei (I)

Încercăm să reconstituim parțial atmosfera culturală de după încheierea ostilităților, a armistițiului și a păcii cu U.R.S.S. — luând drept reper pe Constanțiu Brâncuși. La început domnea o totală, o firească ignoranță și indiferență și față de el. De altfel artistul nu numai că nu trăia în România, dar mai mult încă, într-o carte apărută în Suedia înainte de război se scria cu ironie că „somme toute, Brâncuși n'appartient pas à la sculpture roumaine”. Totuși în vechiul Regat, Brâncuși nu era uitat mai ales de către vechii lui camarazi: Jean Al. Steriadi, Camil Ressu, G. Petrașcu, Frederic și Cecilia Storck, Ștefan Popescu, Leon Bijou și nici de către mai tinerii Mac Constantinescu, M. H. Maxy, Victor și Harry Brauner, Milița Petrașcu, Mattheus Teutsh, Corneliu Mihăilescu — ca să nu mai vorbim de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Vinea, Adrian Maniu, Al. Rosetti, Petre Pandrea, Panait Istrati, Ilarie Voronca, Dan Botta, Camil Petrescu, Eugen Jebeleanu, Lucian Boz, Dumitru Dancu, Șașa Pană, Radu Boureanu, Ștefan Roll, Georgescu Gorjan, și desigur, de marea generație a criticilor noștri de artă; Al. Busuiocanu, Oscar Walter Cisek, Șt. Nențescu, Aurel D. Broșteanu, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, Ion Frunzetti, Eugen Schilner, N. Argintescu Amza, V. Benes, sfârșind cu primul și venerabilul său biograf Vasile Georgescu Paleolog.

Pentru aproape toți ceilalți oameni de cultură din anii 1944, Brâncuși era un nume (evasi) ignorat; nimeni nu vorbea despre el în afară de vajnicul Petru Comarnescu, care în 1946 a lăsat o strălucită conferință despre sculptorul Fondăția Carol, conferință considerată drept un eveniment cultural. De altfel, cu doi ani în urmă, entuziasmul conferențiar și critic de artă publicase două substanțiale studii în *Revista Fundațiilor Regale*; și tot în acest periodic Ionel Jianu venise cu o „mărturie” inedită (reluată în *Lumină și Coloare*). Trebuie de asemenea să menționăm amplele studii ale lui

Ion Frunzetti; dar și cea mai de seamă contribuție, aceea a lui V. G. Paleolog care a dedicat în 1944 și în 1947 două plachete lui Brâncuși. Nu trebuie să uităm nici importantul capitol inclus de Petre Pandrea în volumul său *Portrete și controverse (1945)*. Și nu ar fi fost imposibil ca vreuna, sau mai multe dintre aceste laude și omagii să fi ajuns până la Brâncuși la Paris — dar nu ca simple aduceri aminte, ci ca o *captatio benevolentiae*; și poate să-l fi înduioșat pe bătrînul sculptor determinându-l să-și îndrepte gândurile spre țara lui natală; aceasta, ținând seama și de faptul că nimeni în Franța — în decurs de aproape o jumătate de secol nu se învrednicise să scrie despre el o cit de modestă monografie⁴.

Climatul artistic, la început destul de calm, devenise tot mai rigid — mai ales după suprimarea monarhiei; au început atunci epurările, reconsiderările, prigoana și arestările nocturne, dărîmarea și topirea statuiilor etc. etc.

Satrapia Dej — Pauker își exercita acum slobod dictatura și își aplica planul și în domeniul artelor. Totul era dirijat, supravegheat, castrat și executat de o haită de politicieni „culturali”. Se simțea tot mai apăsător cizma de iuf. Litera de Evanghelie era învățătura lui Marx — Lenin precum și revista *Iskusstvo* — iar traducerea curgeau fluvii în *Scinteia, Flacăra, Contemporanul*, în *Probleme de literatură și artă* și în toate broșurile scoase în tiraje de masă la „Editura Partidului Comunist”, de „Cartea Rusă” ș.a.

Educarea și reeducarea se făceau și se executau cu predilecție la Canal, unde puteai întâlni muncind la roabă și țirăc, floarea intelectualității române — în timp ce un artist de talia lui Henri H. Catargi picta placarde și firme de prăvălie ori lucra prin atelierul altor mai tineri confrăți.

Directivele ce veneau de Sus erau firește răsarite, marelui pontif fiind tovarășul Andrei Aleksandrovici Jdanov, care vitupera împotri-

— Cum reușiți să faceți atât de multe lucruri chiar în turneu?

— Ei bine, vreți să fiu sincer? Să-mi dezgolească sufletul? Da? Lucrurile și oamenii care mă înconjoară, onorurile, elogile și criticile... toate acestea nu reușesc să mă atingă mai mult decît un vis. Mă gîndesc la cu totul altceva. Vorbesc, aud vag fraze rostite în jurul meu, fac gesturile pe care trebuie să le fac, dar urmez gîndirea mea interioară și-mi continui drumul cu egoism...

Cînd compun, atunci totul îmi este complet egal. O singură excepție — suferințele prietenilor mei.

— Egoism? Nu, nu cred să aveți dreptate, maestre. Generozitatea Dumnevoastră este prea cunoscută iar modestia cu care vă înconjurați nu este oare un ideal al „rașei” Dumnevoastră?

Scriitoarea franceză este fascinată de activitatea de compozitor a lui Enescu, considerînd-o „o aspirație, o exaltare, o formă de căutare a senzațiilor adevărate”.

(...) „Muzica lui Enescu are sonorități particulare, aproape necunoscute; asemănătoare sunetelor pe care le scot pietrele aruncate spre

In țara lui George Enescu

cer, sau clopotele vechi, dezacordate, a căror vibrație se sparg și se confundă, aproape sau atât de departe încît trebuie să le ghicesci... Nu ești nicăieri, poate doar într-un vis, urmărit de fantomele care sînt dispersate odată cu ivirea zorilor. Atunci ramii neputincioși și nu mai poți să-ți amintești această atmosferă, în care simți, aproape fizic, bucuria autorului, de a căuta sonorități sale, ecorile, disonanțele, liniștea care amplifică evocarea; așa cum el a găsit în 1926 pe acelea care i-au permis evocarea nopților moldave, în Sonata nr. 3 și în Scenele cîmpenești. Simplitatea este cu totul altceva decît sărăcie sau monotonie.

I. Intreb pe Enescu ce crede despre determinism, (este un cuvînt la modă (sic) și cum concepe el acțiunea individuală?)

— Eu cred în adaptarea la real. Ori, realitatea nu este numai silogism (?) sau adaptare, ea este și intuiție. Omul ignoră motivațiile, dar aspiră către ele. Inteligența îl ajută să le caute, intuiția le găsește.

Cred că artistul trebuie să țină seama în primul rînd de natura înconjurătoare, logica cea mai profundă fiind cea a naturii: logica acțiunii și a rezultatului.

Dincolo de fanteziile cele mai complexe nici o lege nu este înfrînată. Evoluția vieții supusă determinismului, încă de la începutul lumii este generatoare a tot ceea ce există în jurul nostru. Formele sînt rezultatul individualităților supuse.

Artistul (solistul) care-și urmează instinctul este cel care-o știe mai bine.

În viață și în artă am oroare de falsuri.

A fi simplu, adică adevărat, înseamnă pentru mine eliberarea, care-ți permite să clasezi valorile.

va „frumosului pentru frumos”, dar mai ales împotriva acelora „extrem de individualiști în artă”, a acelora ce „nu vor să știe nimic de popor, de nevoile și interesele lui, de viața socială” etc etc.

Ținîndu-i hangul, fostul subinginer de poduri și șosele Mihai Roller, emul slugarnic al jdanovismului, pretindea cu tot seriosul oamenilor de artă români, să se scuture de trecut și să treacă la „o valorificare critică a moștenirii culturale pe baza științei cele mai înaintate: știința marxist-leninistă”.⁶

Barbu BREZIANU

* Serial inițiat și coordonat de Mariana SENILĂ VASILIU

1. G. Oprescu, *L'Art Roumain de 1800 à nos jours*, Ed. Kroon Malmô, 1935, pp. 53, 54.
2. *Evenimente culturale — 15/11 1946 — 14.11.1946*, Sașa Fundației Regele Carol I — Petru Comarnescu a conferențiar despre sculptorul Brâncuși în *Orizont* nr. 7, aprilie 1946.
3. Petru Comarnescu, *Valoarea românească și universala a sculpturii lui Constantin Brâncuși*, în *Revista Fundațiilor Regale* iunie 1944. Idem, *Ilustrații și opera lui Constantin Brâncuși în Revista Fundațiilor Regale*, decembrie 1946. Ionel Jianu, *Constantin Brâncuși: Mărturie*, în *Revista Fundațiilor Regale* septembrie 1946; Idem, *Constantin Brâncuși: Mărturie*, în *Lumină și Coloare*, mai 1946; Idem, *Constantin Brâncuși, în Tînarul scriitor*, noiembrie 1956. Ion Frunzetti, *Expoziția Brâncuși, în Steaua*, februarie 1957; Idem, *L'Exposition Brâncuși, în L'Art dans la République Populaire Roumaine*, nr. 14/1957. V. G. Paleolog, *A doua carte despre Constantin Brâncuși*, Ed. Ramuri, Craiova, 1944; Idem, *Constantin Brâncuși*, ed. Forum, București 1947. Petru Pandrea, *Portrete și controverse*, V. I. Colectia „Meridiane”, ed. Bucur Ciobanu, 1945, p. 93, 113, 140-173.
4. Buna intenție de a se consacra o monografie a fost anunțată în 1924 pe coperta III a broșurii E. A. Bourdele din colecția „Les sculptures françaises nouvelles”; FROCHAUVEMONT, „BRÂNCUȘI” — proiect pe care editura N.R.F. nu-l va realiza decît în 1969 pe care editura monografie Brâncuși a lui Radu Varia.
5. În 1954 în editura oficială „de Stat” pentru Literatură și Artă au apărut primele taxe sub girul și semnătura profesorului George Oprescu în care Brâncuși este laudat cu superlativ („un sculptor din cei mai sensibili și savanți... Un talent excepțional izăstrat cu „un dar excepțional” ș.a. — dar bu-nel aprecieri priveau doar prima etapă a carierei sculpturii; ulterior Brâncuși care era socotit „una din capetunile artei abstracte” a căzut sub influența „tornel extreme a artei decadente apăsătoare” lunecînd într-un „abstracționism urșuz și rece... în paragîng ale ale formalismului”. În 1957 G. Oprescu va relua de asta dată în limba germană și mai nuanțat, parerile sale; Interesant este că istoricul de artă îl socoteste și pe Corneliu Medrea — cu sculptura „Pu-beritate” — ca fiind sub influența lui Brâncuși (G. Oprescu, *Sculptura statuară românească*, ESPLA, 1964 pp. 131-132; Idem, *Die Rumanische Bildhauerkunst*, Verlag für Fremdsprachige Literatur, București, 1957, pp. 100-102. Din afirmațiile criticului de artă Radu Ionescu, fost director al Colecției G. Oprescu rezultă că „profesorul, atunci cînd a scris *Istoria Sculpturii Românești* (1934) a făcut apel la Eugen Schilner pentru dificilul capitol al artei contemporane” (Mariana-Senilă-Vasilii), *Ce s-a întâmplat cu moștenirea Brâncuși?*, în *Ateneu*, Mai 1990.
6. Andrei Aleksandrovici Jdanov, *Raport asupra revistei „Zvezda” și „Leningrad”*, Ed. Partidului Muncitoresc Român, București 1943.

Lui Enescu îi plăceau senzațiile simple, să respire mirosul cîmpului, cel al zăpezii care miroase „atît de plăcut”...

Lucid și simplu, sincer, Enescu este loial cu prietenii și solidar cu cei aflați în nevoie, nepregătind să-i ajute chiar de la mii de km.

— Cînd a aflat că erai deja la București, George era cît pe ce să urce în primul tren pentru a vă întîmpina la hotel, îmi spune D-na Tomazin. Din păcate nu aveam adresa hotelului unde locuiați și apoi i-am spus că, de vreme ce veneați aici, urma să ne întîlnim.

Astăzi voia să meargă la gară, să vă întîmpine dar nu știam nici ora, nici trenul cu care trebuia să veniți.

Lucreția Tomazin deschide ferestrele salonului. Liniștea serii pătrunde în cameră.

Enescu: — Mie nu-mi este frică de curenți. Sint o rasă de animal nordic, îmi place frigul. Chiar și cînd am degetele înghețate, reușesc să cînt... Sint atît de obișnuit cu frigul, continuă el, încît iarna adorm seara în fotoliu, în fața ferestrei deschise, învelit numai cu pardesiul. Cînd mă trezesc, vād stelele, imense. Sint acolo sus, parcă mă privesc întrebătoare. Atunci îmi sint spiritul la fel de clar...

Singură în camera mea, încerc să înțeleg ce a vrut să spună Enescu atunci cînd a afirmat „Îmi urmez întotdeauna drumul. Cu egoism”. A mai repetat-o și altădată, sub diferite forme dar, mă întreb, cine s-ar putea simți vexat, în afară de spiritele foarte înguste? Dacă s-ar fi lăsat distrus de avalanșa entuziasmelor pe care le trezea în juru-i, atunci noi nu ne-am mai putea bucura de creația lui.

Și totuși, toate aceste dovezi de prietenie, amabilitatea cu care sint înconjurată aici, dovedesc cît de mult îndrăgește Enescu prietenia adevărată, simpatia sinceră.

Prodigioasă-i memorie este la fel de fidelă în prietenie ca și în muzică.

După șase ani, își mai amintea recitalul de la Epinal cînd, invitată de prietena mea Marguerite Moulin, pianista cu care concerta Enescu, la numai doi metri de artist, în spatele unui paravan, am primit în adîncul sufletului Sonata în re minor de Schumann și sonata lui Kreutzer.

L-am întreat astăzi dacă are o preferință pentru o sală de concert anume: „Nu mi-a răspuns Enescu. Eu concertez și în colțurile cele mai îndepărtate, în locurile unde ceilalți artiști refuză să meargă.

Există întotdeauna cineva sau ceva de văzut acolo: un puț vechi, o casă istorică...”

Fără a ține seama de uzura pur materială pe care-o presupune activitatea de compozitor, profesor, pianist și violonist, la care se adaugă turneele de-a lungul Europei și Americii pînă în colțurile cele mai îndepărtate unde oricare alt artist în afară de Enescu ezită să meargă, activitatea de creație se dovedește a fi pentru George Enescu o necesitate vitală.

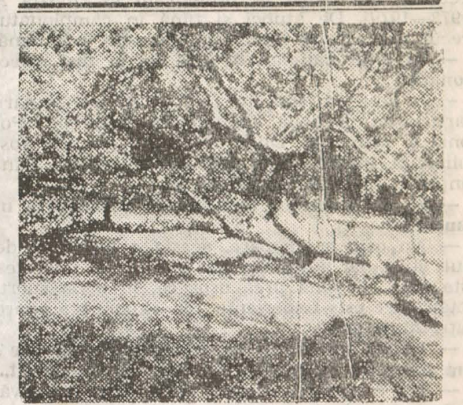
„Enescu traduce în sonorități muzicale credința și aspirațiile noastre a tuturor, spune Marguerite Vessereau în jurnalul său.

Actul său de creație este îndreptat spre cîntecul păsărelelor, spre briza mării și sursele sfinte: „Nu numai armoniile sonore amplifică momentul muzical, ci și armoniile morale, fără de care arta nu ar fi decît un simplu zgomot.”

Homo musicus

Ton-Semiton

Sintem bintuiți deopotrivă de mefiențe și certitudini. Primele ne aruncă într-o stare irepresibilă de căutare, uneori continentă, altele febrilă ori chiar spasmodică. Celelalte ne provoacă acea adevărată retardată la experiențe deja-vu, grație căreia spiritul creator conținește, re-făcîndu-se. Personal nu am încredere în ton (altă secundă mare-ca interval muzical). Cu atît mai puțin în succesiunea de tonuri-gama hexatonică-care poartă în ea un etern sens giratoriu, paliativ al drumului infundat. Această mefiență nu poartă însă și sămîna căutărilor, pentru că însuși ethosul tonului nu comportă imanența explorării. Raportul dintre două sunete aflate la interval de secundă mare este rațional (în sens cartezian), opunîndu-se intuiției senzoriale. Tonul nu trebuie nici pregătit și nici rezolvat: este un dat cu valoare universală, exempt în mare măsură de puterile noastre de manipulare. Sumele a două sau mai multe tonuri sint, de aceea imprezibile: două tonuri = terța mare - simbol al luminii și optimismului; trei tonuri = cvarta mărită - cu alte cuvînte, diabolul în muzică. Prezența exclusivă a tonului este ea însăși o limită (în sens pozitiv, ontologic). Prin această prezență fi-nțează muzicile anhemitonice, nerestant-fiere vreunice causalități. Absența semitonului anulează însăși existența conflictului. Și, prin urmare, a rezolvării lui. Gîndiți-vă la acele muzici extrem-orientale, pentatonice anhemitonice, ori la sonorități hexatonice (din muzica lui Debussy,

PEISAJ LA TESCANI

să zicem!) - Cită indiferență la necesitate! - Ce voluptate a plătudinii, a indeterminismului! Tonul poate reda oricînd „tonul” unui marș triumfal al implacabilului.

Pe de altă parte, se cuvine să închinăm un imn semitonului - celui care a hotărînit în bună măsură destinul muzicii culte europene (de la temperatizarea acesteia). În semiton se adăpostesc toate conflictele ieșite la prezență sau iminente, aminate sau suspendate din muzica tonală. Tot în semiton pulsează viața modularilor; aici bat inimile lumilor modale, de o cromatică practică infinită. Și tot în semiton a înflorit disidența, opoziția față de funcționalitate, de dezamorsările tensionale. Semitonul este „lumișorul” heideggerian, în care își dau întîlnire categoriile de organizare spațială a muzicii (mai puțin sistemul bazat pe armonicele naturale).

El poate fi asimilat cu limita ce delimitează (tot în sens heideggerian) prin care muzica europeană ia drumul ființei, intrupîndu-se în ethosurile-i specifice (în muzica tonală și parțial în cea modală, limita este depășirea semitonului ca eveniment, transcenderea lui, pe cînd în muzica serială și modal-cromatică, limita o constituie tocmai intransigența semitonului de a fi, consumarea pînă la capăt a energiei sale vitale). Absența semitonului nu este o lipsă, un minus calitativ a priori. Așa cum prezența semitonului nu impune vreun plus (avantaj) în sine. Pe de altă parte, muzica de astăzi stă pe muchie, gata să cadă (dacă nu chiar a și căzut) în brațele sistemului netemperat. Imnul închinat semitonului riscă să se transforme în recviem.

Liviu DĂNCEANU